

Fallskydd en viktig arbetsmiljöfråga

Falloolyckor är en av de vanligaste typerna av olyckor i en bergtäkt. Konsekvenserna kan bli allvarliga för den som faller. Därför är det viktigt att arbetsgivaren inventerar fallrisker, beskriver hur de ska hanteras och installerar tillräcklig skyddsutrustning för att förhindra falloolyckor.

Det finns arbetssätt och tekniska lösningar som kraftigt minskar risken för falloolyckor. För att minimera riskerna finns det ett antal åtgärder verksamhetsutövaren ska genomföra:

- Verksamhetsutövaren ska göra en risk- och behovsanalys, där det också ska finnas beskrivet hur alla fallrisker kommer att förebyggas. Detta är grunden för att säkerhetsarbete och ett krav enligt AFS 2001:1, *Systematiskt arbetsmiljöarbete*. Det är lätt att missa alla ställen och moment där ett fallskydd behövs. Därför kan det vara bra att gå igenom arbetsplatsen med en arbetsskyddsingenjör.
- Se till att medarbetarna har tillräcklig kunskap om fallrisker, hur man minimerar dem och hur man använder fallskydd. Det innebär ofta att låta medarbetarna gå en utbildning. Tillräcklig kunskap är ett krav enligt AFS 2001:3, *Användning av personlig skyddsutrustning*.
- Se till att utrustningen följer de lagar och krav som finns. Även detta är ett krav enligt AFS 2001:3, *Användning av personlig skyddsutrustning*.
- Välj i första hand fallskyddsutrustning som skyddar flera medarbetare samtidigt, och som är fast monterad. Personlig fallskyddsutrustning får bara användas om det inte går att använda fasta, gemensamma skydd, eller om arbetet är så kortvarigt att det inte är rimligt att montera och använda fasta, gemensamma skydd.
- Gör en förteckning över de fallskyddsutrustningen som finns, där det också ska stå hur och när ni ska kontrollera och besikta den. Enligt EN 365 ska utrustningen besiktas minst årligen.

I arbetsmiljöverkets skrift ADI 698 *Skydda dig mot fallrisker* finns mer information.

Bygg i första hand bort fallriskerna

Som med alla andra arbetsmiljörisker så är det bästa sättet att bygga bort dem. När det gäller fallrisker är ett bra sätt att se till att de maskiner och annat som medarbetarna behöver komma upp på endera är försedda med bra fasta ställningar eller att det finns mobila ställningar som är lätta att använda – och

faktiskt används. En ställning är inget fallskydd i egentlig mening. Det går att falla och slå sig illa även från en ställning, så det kan behövas även andra skyddsåtgärder. Men en bra ställning minskar risken för fall rejält.

Arbete där det krävs fallskyddsutrustning ska aldrig utföras av en ensam medarbetare. Där det finns risk för fallskador ska arbetsmoment alltid riskbedömas, och verksamhetsutövaren har ett ansvar att upprätta en plan för en eventuell räddningsinsats innan arbetet startar. Verksamhetsutövaren har även ett övergripande ansvar att ta fram en evakueringsplan. Arbetstagarna har å sin sida en skyldighet att använda den skyddsutrustning som finns och att följa de instruktioner om säkerhet som arbetsgivaren ger.

Bästa sättet att undvika fallolyckor är att se till att risken inte uppstår. Ett sätt att göra det är att använda ställningar eller andra liknande anordningar. De kan vara fasta eller mobila, beroende på vad som fungerar bäst i den enskilda situationen.

Olika typer av fallskydd

När verksamhetsutövaren väljer fallskyddsutrustning ska han eller hon bland annat tänka på:

- vilket slags arbete som ska utföras
- vad är de möjliga arbetsmetoderna, med fokus på vad som ger bäst arbetsmiljö och bäst säkerhet
- hur medarbetare kan ta sig upp och ner till och från arbetsplatsen
- hur arbetsplatsen ser ut – höjd, lutning, bärighet
- hur lång tid arbetet tar
- hur många som ska arbeta där
- om det behövs avspärningar.

Fallrisker bör i första hand minskas med skyddsräcken. I andra hand ska en arbetsplattform användas, i tredje hand en arbeidskorg, i fjärde hand en ställning och i femte hand ett skyddsnet. Först i sjätte och sista hand ska personlig fallskyddsutrustning användas.

Valet av fallskydd kan påverkas av ett antal faktorer. Det kan vara vilket slags arbete som ska utföras, vilka arbetsmetoder som går att använda, med fokus på bäst arbetsmiljö och säkerhet, hur lång tid arbetet tar och hur många som ska arbeta där. Fallskydden måste vara dimensionerade för rätt antal personer. Det kan också handla om hur medarbetaren kan ta sig upp och ner till arbetsstället och hur arbetsstället ser ut. Här kan det exempelvis handla om vad arbetsstället har för höjd, lutning och bärighet.

Det går att förbättra säkerheten på gamla maskiner

På maskiner är det relativt vanligt att det helt saknas fallskydd. Ett skäl till det är de krav maskindirektivet ställer. Den som äger maskinen kan alltid sätta dit en godkänd fästpunkt, men det gäller att sedan också se till att det inte påverkar maskinens CE-märkning. En annan lösning är att ha en station med en galge eller en ställning som har en godkänd fästpunkt, och åka med den maskin som behöver underhåll till den stationen.

Det finns en hel del maskiner i branschen som har åtskilliga år på nacken, inte minst krossar. De går fortfarande bra, men är byggda när säkerhetsföreskrifterna var mindre utförliga. Det finns ingen åtgärd som går att använda på alla äldre krossar för att minska risken för fall. Ibland går det att bygga en fristående ställning som de som genomför underhållsarbete på krossen kan fästa sig vid. Ibland går det att skruva fast en fästpunkt på krossen. Ibland går det att sätta dit ett spännband, som då kan fungera som förankringspunkt där man sätter sitt personliga fallskydd. Ett sådant spännband ska sättas

upp mellan två förankringspunkter horisontellt. Säkerheten för gamla maskiner blir ofta en investeringsfråga. Men lagen säger att en verksamhetsutövare är skyldig att bygga bort risken om en maskin ska arbeta på en plats i flera år.

Besikta var tolfte månad

Fallskyddsanordningarna på maskinerna måste besiktas åtminstone var tolfte månad. Under en sådan tolv månadersperiod är det arbetstagarens ansvar att kontrollera att anordningarna fungerar. Arbetsgivaren har ett ansvar att se till att medarbetarna har rätt utbildning. Detta krav går att tillgodose genom att låta medarbetarna gå en utbildning på 1–2 dagar.

En verksamhetsansvarig kan i princip besikta maskinerna själv, men det krävs rätt kompetens för att göra detta, och det tar en del tid, eftersom det ofta är en hel del utrustning som ska besiktas. Därför köper många verksamheter besiktningen som en tjänst. Alla maskinleverantörer erbjuder detta som en tjänst.

Det finns flera fördelar med att anlita experter

Fallrisker ska i första hand byggas bort. De flesta arbetsgivare vill kanske inte ta ansvaret att göra detta själva, men det finns många som erbjuder detta som en tjänst som verksamhetsutövaren kan vända sig till. Om verksamhetsutövaren köper in installerandet av fallskydd från en extern leverantör får verksamhetsutövaren även ett dokument som visar att det är utfört enligt de regler som gäller.

Samma sak gäller med utbildningar om fallrisker och fallskydd. Verksamhetsutövaren kan i princip arrangera sådana utbildningar själv. Men det kan vara en ytterligare säkerhet att anlita en extern utbildningsanordnare, och få dokumentation på utbildningens kvalitet.

Undvik stegar och skopor

Grundregeln är att stegar inte är tillåtna. Men de kan vara tillåtna för enstaka arbetsmoment som inte återkommer. För dessa får en stege som är upp till 7 meter lång användas, men under vissa förutsättningar. De är:

- Det handlar om att för första gången installera en infästning för en säkerhetslina eller en förankringspunkt för den personliga fallskyddsutrustningen.
- Om det finns förankringspunkter längs vägen upp till max 7 meter över marknivån ska dessa användas.

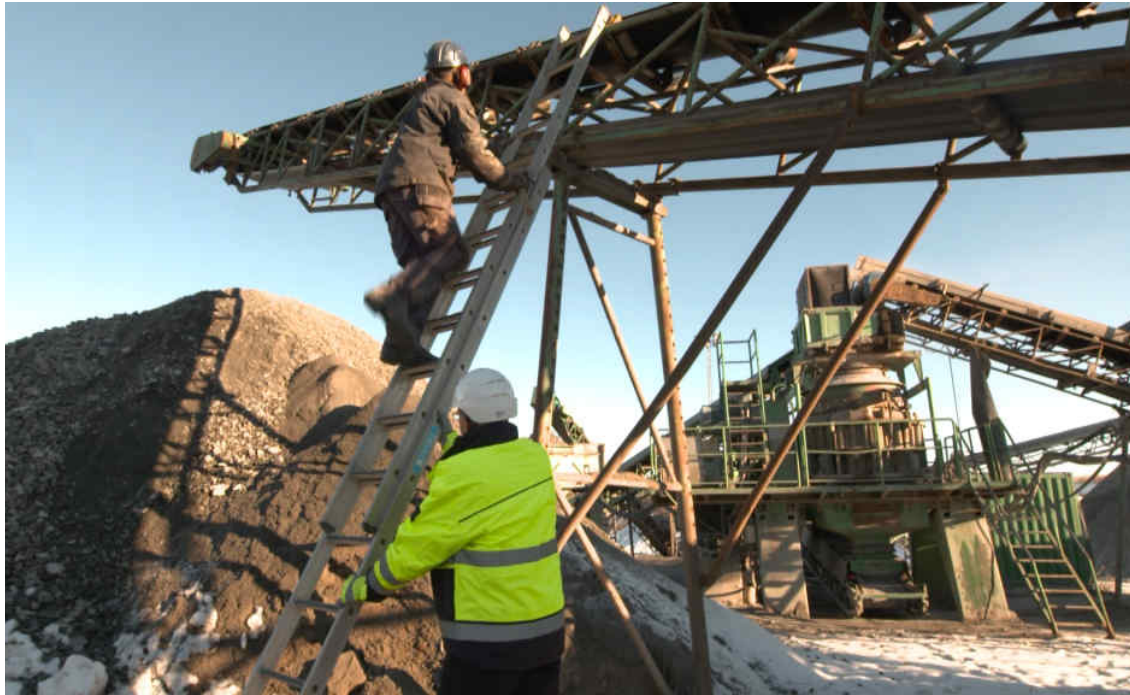
Man får också vid enstaka arbeten klättra upp på en stege som är högst 5 meter lång utan att ha en fästpunkt. Men det är viktigt att göra en riskbedömning inför varje sådant arbete, där man bland annat måste ta hänsyn till underlaget. Förutom det ska

- arbetet ta mindre tid än 15 minuter
- arbetet kunna utföras med en hand, medan den andra handen kan hålla i stegen
- största nivåskillnaden mellan den som utför arbetet och marken ska vara mindre än 4 meter.

Det är alltid förbjudet att stå i en skopa för höga arbeten. Att stå i en skopa betraktas enligt regelverket på samma sätt som att transportera en person, och kräver alltså motsvarande säkerhetsanordningar. Det krävs en lyftanordning som är tillverkad för personlyft, som en truck som har en personbefordranskorg eller en skylift.

Det finns olika sätt att förbättra säkerheten på gamla maskiner, exempelvis genom att se till att det finns fästpunkter för linor eller selar.

Det bästa är att undvika stegar, och hitta en annan lösning. Men i vissa fall kan stegar användas. Då är det viktigt att göra en ordentlig riskbedömning inför varje sådant arbete.

För att en medarbetare ska få genomföra denna typ av arbeten måste medarbetaren genomgått en lämplig utbildning.

I AFS 2006:7 finns regler för tillfälliga personlyft med kranar eller truckar.

Viktigt med en bra dialog med externa entreprenörer

Externa entreprenörer innebär ofta en särskild utmaning, så även när det gäller fallrisker och fallskydd. Det är viktigt för den som driver tåkten att reda ut vem som har det formella ansvaret för fallsäkerheten. Det *kan* vara tåkten, men det kan också vara entreprenören. Om entreprenören är ansvarig för de av entreprenörens medarbetare som arbetar i tåkten är det viktigt att tåktägaren har en bra dialog med den som är ansvarig hos entreprenören. Inom byggsektorn släpps entreprenörer generellt inte in på arbetsplatsen om de inte har rätt utrustning.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter gäller även entreprenörer. Som platschef kan man därför hänvisa till dem, både när platschefen upphandlar en entreprenör och senare.

Tänk också på att hur entreprenörens medarbetare agerar i tåkten kan påverka säkerhetskulturen på hela arbetsplatsen, och tvärt om.

